

Fritidsboliger og villreinens leveområde i Rondane

Hans Olav Bråtå - Østlandsforskning

Kjell Overvåg - Østlandsforskning

Fylkesdelplan for Rondane var den første fylkesdelplanen der hensynet til villreinen var planens primære mål. Initiativet på midten av 1980-tallet skyldtes at det kom ny kunnskap som viste inngrepene samla for regionen som helhet. Lokale aktører tok fatt i dette. De så betydningen av felles regionale retningslinjer for den kommunale arealplanleggingen i Rondane - på tvers av fylkes- og kommunegrenser. Dette ble til Fylkesdelplan for Rondane. Planen ble vedtatt i 1991 og revidert i 2000. Nå står en ny revisjon for døren.

Brukerne av fjellområdene består av flere ulike brukergrupper. Selv om mange områder brukes felles av ulike grupper ser vi også at de har ulike mønstre i bruken av fjellet. Det har betydning for valg av virkemidler når en skal sikre villreinens leveområder. Mye av bruken skjer imidlertid med utgangspunkt i fritidsboliger. Styring av brukerne fra fritidsboliger via stier og løyper er derfor viktig, men ikke minst er det viktig å styre selve lokaliseringen av de nye fritidsboligene. Plan- og bygningsloven er det sentrale virkemiddelet, med kommuneplanens arealdel på lokalt nivå og fylkesdelplanen på overordna nivå.

Hvordan har utviklingen vært over tid i Rondaneregionen?

Østlandsforskning har på vegne av fylkeskommunene i Hedmark og Oppland kartlagt utviklingen av antall fritidsboliger i regionen over tid og hvor fritidsboligene lokaliseres. Med Rondaneregionen menes området mellom E6 gjennom Gudbrandsdalen og over Dovrefjell i vest og nord, Folldalen, Atndalen og Østerdalen i øst, og veien mellom Hamar og Elverum i sør. Datagrunnlaget er de opplysninger som kommunene har lagt inn i GAB-registeret. Dette inneholder opplysninger om alle fritidsboligene i regionen, men registeret gir ikke grunnlag for en nærmere inndeling av når fritidsboligene ble bygget før 1980. Fra perioden etter 1980 har vi data for hvilket årstall fritidsboligen ble etablert. Det kan imidlertid stilles spørsmål om kvaliteten på dataene for de første årene etter 1980. For de senere år anser man datagrunnlaget for forholdsvis sikkert. Dette, og andre metodiske forhold er beskrevet og diskutert i notatet (ØF-notat 11/2006), som kan lastes ned gratis fra www.ostforsk.no. Det er viktig å være klar over at det er et etterslep fra når fritidsboliger godkjennes i planer, til tomtene selges og til fritidsboligen er ferdige. Det kan derfor ta flere år før man ser eventuelle effekter av overordna retningslinjer på selve utbyggingsmønsteret av fritidsboligene. På den annen side ble også den kommende fylkesdelplanen brukt som et viktig argument mot hyttebygging allerede på slutten av 1980-tallet, altså før den ble vedtatt. Våre tall på antall fritidsboliger i kommunene omfatter bare den delen av kommunene som ligger i Rondane.

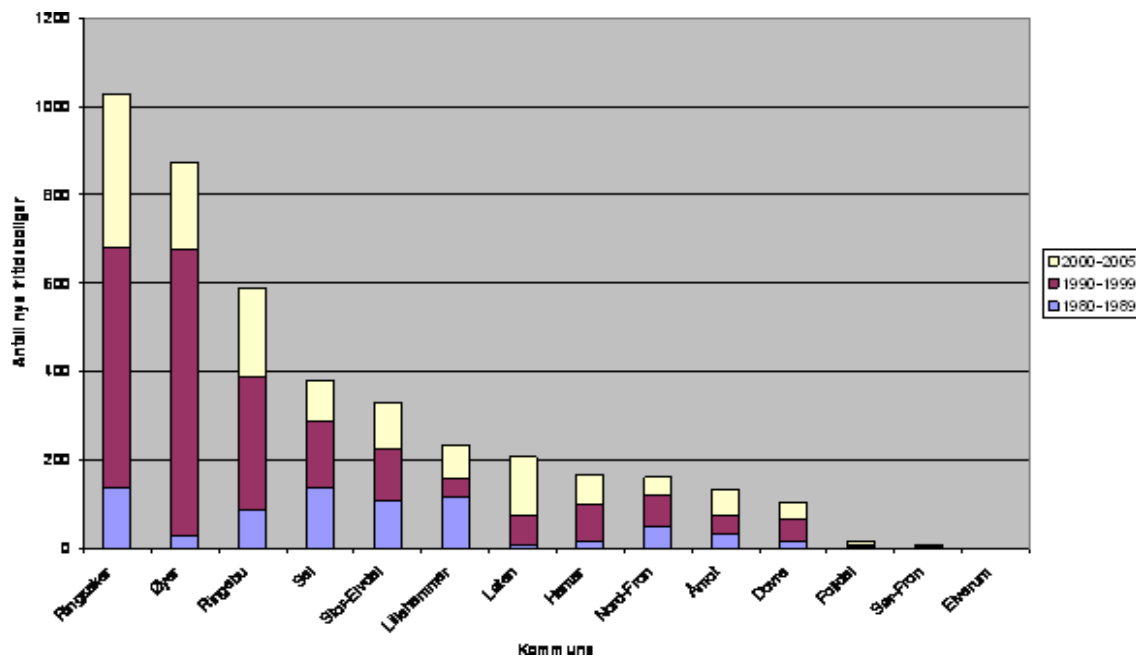
Per 31.12.2005 var det registrert 17816 fritidsboliger i Rondaneregionen. Tabell 1 viser at vel 13600 fritidsboliger var etablert før 1980. Det er registrert 741 nye fritidsboliger i løpet av 80-årene, 2121 nye fritidsboliger i løpet av 90-årene og 1361 nye fritidsboliger fra 1.1.2000 til og med 2005. Målt i gjennomsnittlig antall nye fritidsboliger per periode viser tallene at veksten siden 2000 har økt i forhold til det foregående tiåret: På 1980-tallet ble det gjennomsnittlig bygget 74 fritidsboliger per år, på 90-tallet var gjennomsnittet 212 fritidsboliger og for årene 2000-2005 er gjennomsnittet 226. (1560). Færrest er det i Elverum (7), Sør-Fron (144), Folldal (184) og Dovre (454).

Tabell 1. Antall fritidsboliger i planområdet i Rondane til og med 31.12. 2005.

Kommune/Tid	Til og med 1979	1980 - 1989	1990 - 1999	2000 - 2005	Sum
Ringsaker	4759	136	543	349	5787
Ringebu	2013	87	301	199	2600
Øyer	796	30	646	196	1668
Stor-Elvdal	1230	106	119	105	1560
Sel	952	139	149	91	1331
Nord-Fron	958	49	70	42	1119
Lillehammer	821	116	42	74	1053
Løten	617	6	70	131	824
Åmot	425	34	38	62	559
Hamar	359	15	83	69	526
Dovre	352	17	49	36	454
Folldal	169	4	5	6	184
Sør-Fron	135	2	6	1	144
Elverum	7	0	0	0	7

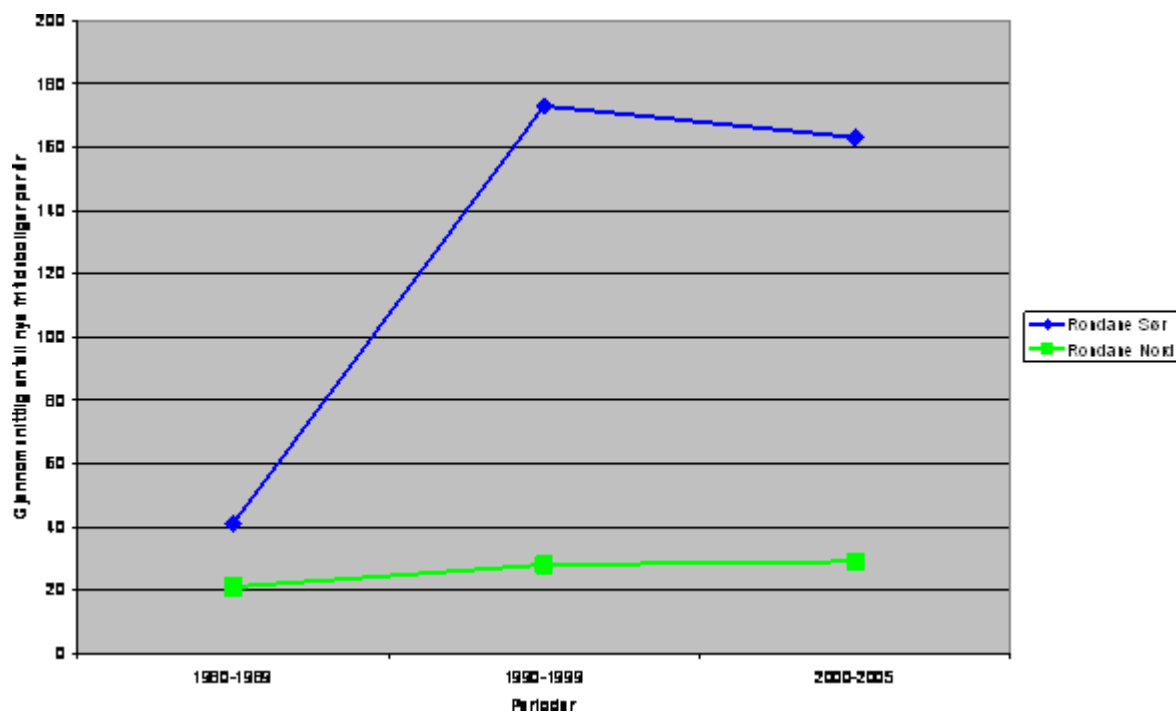
SUM	13593	741	2121	1361	17816
------------	--------------	------------	-------------	-------------	--------------

Figur 1 viser antallet nye fritidsboliger etter 1980. Økningen er størst i Ringsaker, Øyer, Ringebu, Sel og Stor-Elvdal. Minst økning er det i Sør-Fron, Folldal og Dovre. I Elverum er det ikke registrert nye fritidsboliger etter 1980. Øyer hadde i årene 2000-2005 en mye mindre vekst i antall fritidsboliger enn de hadde på 1990-tallet. Løten, Åmot og Lillehammer har en sterkere vekst på 2000-tallet enn på 1990-tallet.

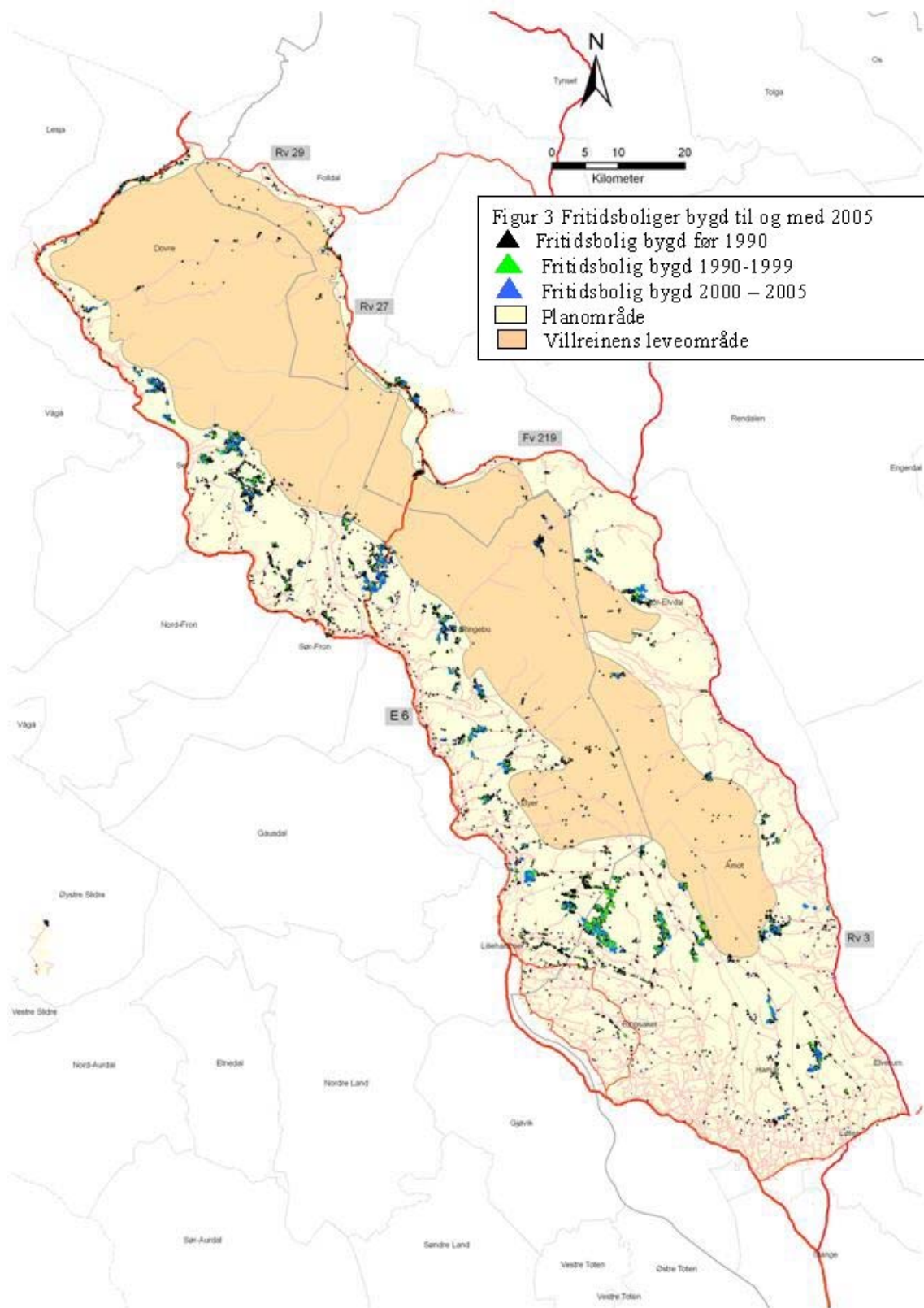
Figur 1. Antall nye fritidsboliger i Rondane på 1980-tallet, 1990-tallet og 2000 – 2005, etter kommune.

Dersom en forenkler utviklingstrekkene, og relaterer dem til de to delområdene for villreinforvaltning i Rondane; Rondane Nord og Sør, viser figur 2 en helt forskjellig utvikling etter 1980-tallet: Den årlige gjennomsnittlige utbygging av fritidsboliger på 1990-tallet er klart høyere omkring Rondane Sør enn Rondane Nord. Dette gjelder også dersom en korrigerer for at Rondane Sør og områdene omkring er større enn tilsvarende for Rondane Nord. Det er imidlertid en liten nedgang på 2000-tallet.

Figur 2. Gjennomsnittlig antall nye fritidsboliger per år for delområdene Rondane Nord og Rondane Sør.

Figur 3 gir en samla oversikt over de enkelte fritidsboligene som er bygget og i hvilken periode. (Klikk på bildet for å få opp en versjon i eget vindu med flere detaljer.)

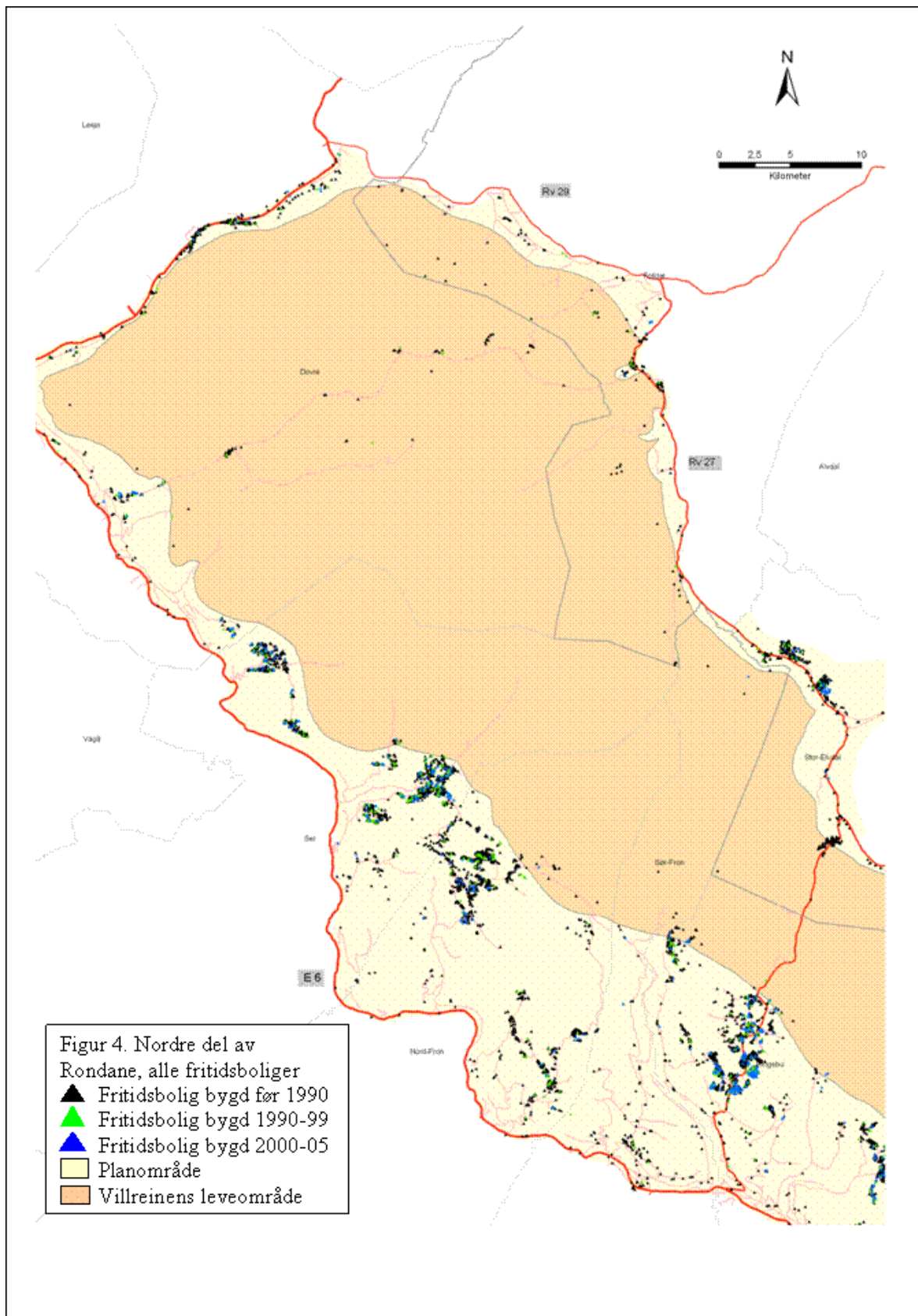
De aller fleste fritidsboligene ligger på vestsiden av Rondaneregionen, og er knyttet til en rekke enkeltområder. De største konsentrasjonene er Mysuster/Rondablikk-området, Venabygdsfjellet, Nordseter/Sjusjøen og Ljøsheim. Konsentrasjoner finnes også på østsida, men de er gjennomgående mindre. Blant disse er Skramstadsetra i Åmot, og Trytjønnoområdet og Atnsjølia i Stor-Elvdal. Det er en rekke enkeltfritidsboliger i indre deler av søndre del av Rondane og de sørlige skogsområder.

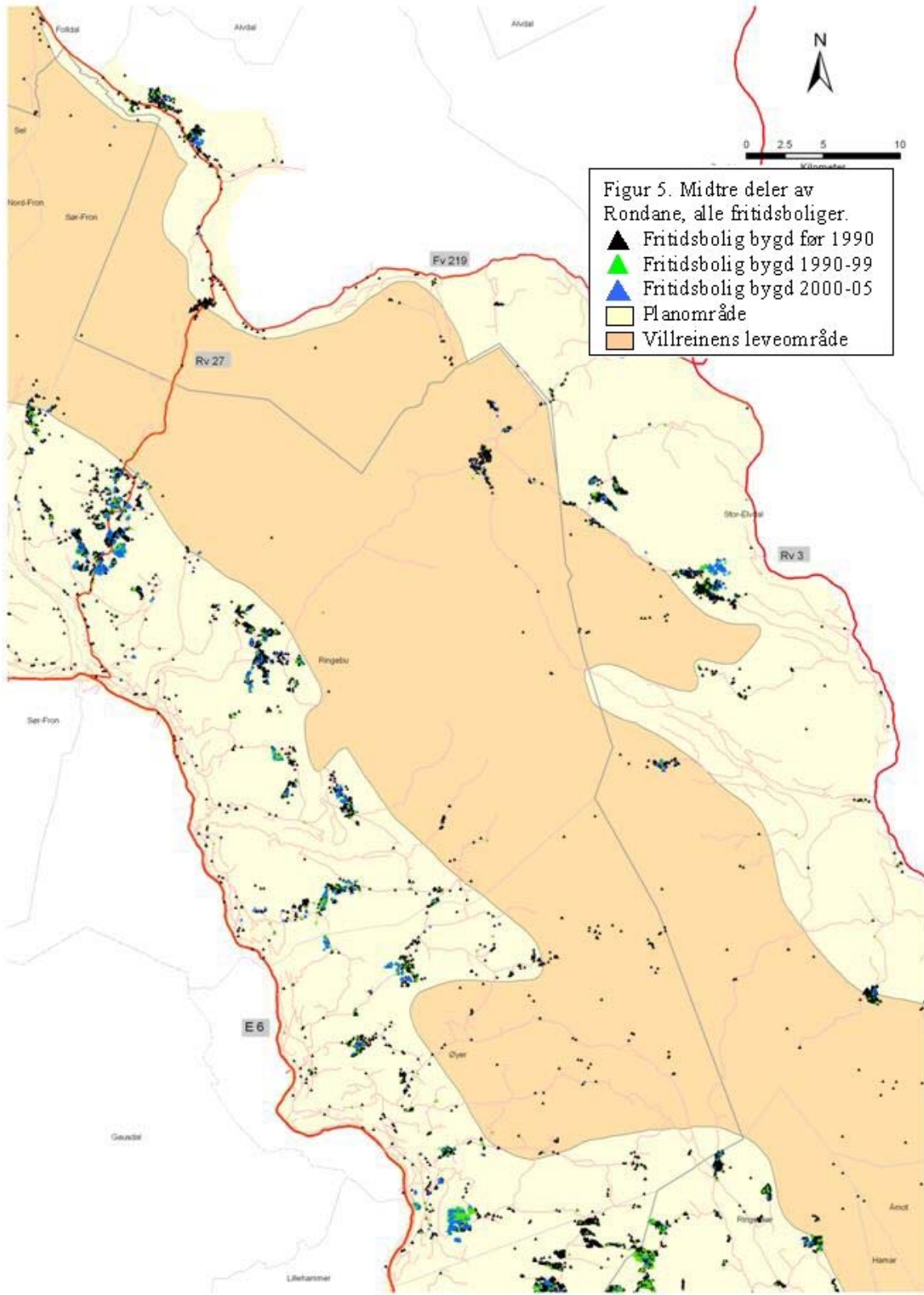
Siden 1980-tallet synes det ikke åpnet nye områder for bygging av fritidsboliger. Dagens utbyggingsmønster var altså i hovedsak etablert før 1980. Ett eksempel på denne utviklingen finner vi i Høvringen/Putten området i Sel (Se vedlagte powerpoint-presentasjon).

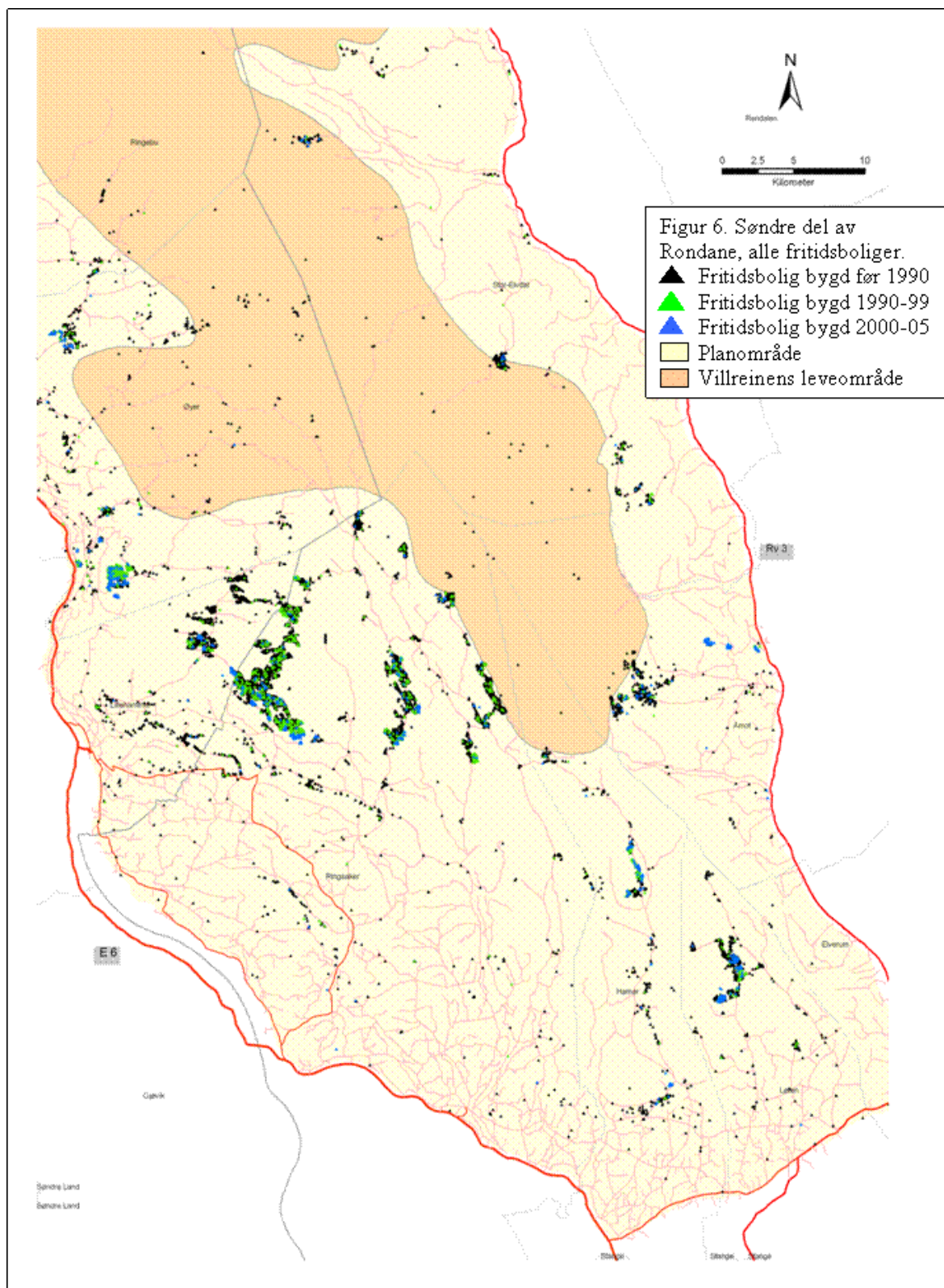
I Gundstadseterområdet i Stor-Elvdal, som var et stridsområde før oppstarten av fylkesdelplanen, er det ikke registrert nye fritidsboliger fra 1980 og til 2005. Over tid er tendensen at fritidsboligene konsentreres til etablerte, og ofte større konsentrasjoner i randsona til fjellet.

Figurene 4, 5 og 6 gir et nærmere bilde av de nordlige, midtre og sørlige delene av regionen. (Klikk på

bildene for å få opp en versjon i egne vinduer med flere detaljer.)

Figurene viser at mange av hyttene som er etablert før 1980 er etablert enkeltvis. Det er påfallende hvordan dette gjelder både de lavere liggende skogsområder og indre deler av midtre og søndre deler av fjellområdet.

Ifølge fylkesdelplanen skal det ikke etableres nye fritidsboliger i villreinens leveområde. Figur 3 viser at dette stort sett også er tilfellet – det er etablert få nye fritidsboliger i villreinens leveområde. Et unntak er imidlertid Storefjellområdet i Ringebu. Der synes tendensen å være en økende etablering av nye fritidsboliger. Litt økning er det også i Stor-Elvdal sør for Imsdalen. Figuren viser imidlertid også at det på 1980-tallet, altså tiåret før fylkesdelplanen ble innført, stort sett heller ikke ble bygget nye fritidsboliger i planområdet.

Rondane nasjonalpark er uten fritidsboliger. Det gjelder også området mellom Grimsdalen og Dovrefjell. Dovre nasjonalpark ble opprettet der i 2003. Mesteparten av forvaltningen av det området fram til 2006 var altså i henhold til andre lover enn naturvernloven og etter den forvaltningen ble det ikke etablert nye fritidsboliger. Store deler av fjellområdene i statsallmenningene i Ringebu har både før og etter 1980 vært forvaltet slik at det ikke er bygget fritidsboliger der. Det vil si at de allerede da ble forvaltet på en måte som er i samsvar med dagens regler for fylkesdelplanen.

Oppsummering

Vi ser at over tid øker antallet fritidsboliger sterkt og at økningen for regionen som helhet på 2000-tallet endog er større enn på 1990-tallet. Dette kunne tyde på at fylkesdelplanen ikke har påvirket hyttebyggingen, men vi vet ikke hvordan situasjonen ville vært uten den planen. Fylkesdelplanen er imidlertid ingen verneplan, men en plan som åpner for utbygging dersom det skjer med hensyn til villreinen. I det perspektivet blir lokaliseringen av hyttene viktig. Det er derfor interessant at det ifølge figurene er en tendens til at hyttene trekkes lenger vekk fra villreinens leveområde. Dette ses best for den sørlige delen. Der er kanskje muligheten for alternativ lokalisering av fritidsboliger større enn i områdene lenger nordover, hvilket kan gi større rom for fortsatt hyttebygging i sør. En svak økning i den nordre delen kan skyldes at fylkesdelplanen påvirker, bl.a. fordi det er færre alternative utbyggingsområder. I den nordre delen kan også nærhet til nasjonalparkene påvirke. Hva som oppfattes som attraktivt i markedet påvirker selvsagt også utbyggingen. Alt i alt indikerer imidlertid materialet at fylkesdelplanen har påvirket arealplanleggingen i retning av å ta mer hensyn til villreinens leveområde. Likevel viser lokalavisene at det stadig er konflikter i forhold til enkeltområder, og hva som er hensynet til villreinen.